

Förändrad verklighet ger ny språksituation

Språket blir aldrig färdigt utan förändras hela tiden. Som språkanvändare är vi alla med och påverkar utvecklingen i ena eller andra riktningen. Ser vi oss omkring finns det många exempel på hur språket förändras i stort och smått.

:klarspråk

Jag var nyss på en jubileumskonferens där Språkvårdsgruppen firade 30 år. Där talade företrädare för den svenska språkvården, bland andra Sture Allén från Svenska Akademien, Olle Josephson från Språkrådet och vår egen Barbro Ehrenberg-Sundin. Självklart berördes språkets förändring och Olle Josephson pekade på faktorer som påverkar vår språksituation i dag: den tekniska utvecklingen, det faktum att vi läser och skriver i mycket större utsträckning nu än förr och internationaliseringen med mångspråkighet som naturlig följd. Trycket från engelskan är stort. Inom t.ex. viss forskning använder man numera nästan bara engelska som arbetspråk. Att det i dag finns en definierad språkpolitik för Sverige med tydliga mål, menade han beror på att språksituationen är så komplicerad att man behöver styra utvecklingen.

Det behövs vilja att förändra ...

Ett konkret exempel på en text där språket förändras på grund av att man medvetet skapar förändring är Årsboken om EU, en skrivelse om EU-arbetet som regeringen varje år lämnar till riksdagen. Inför varje ny årsbok tar man ett nytt grepp för att inspirera skribenter och redaktörer att åstadkomma något ännu mer läsvänligt och användbart än året före. Årets grepp var att bjuda in en journalist att inspirationsföreläsa.

– Det står inte ett skit! var hennes spontana reaktion och hon tyckte att det fanns alldeles för lite innehåll och för många väldigt abstrakta och svårgripbara avsnitt. Trots att hon jobbat i många år med EU-frågor hade hon i vissa avsnitt svårt att begripa vad texten egentligen handlade om. Jag hoppas att ingen kommer att vilja säga så om EU-årsboken igen.

... och ett stor mått tålmod

För några språkspalter sedan skrev en kollega att det verkar som om det behövs en påminnelse om gamla rekommendationer och önskade att man kommit lite längre med reformeringen av författningsspråket de senaste fyrtio åren. Ja, arbetet med att åstadkomma språkliga förändringar kan vara minst sagt tålmodsprövande.

För tjugofyra år sedan skrev RK:s allra första språkvårdare, Per Lundahl, en artikel i Svenska språknämndens tidskrift Språkvård med titeln "Obegriplighet på hög nivå – en statlig språkvårdares vedermodor". När jag läste den häromdagen påmindes jag om att somligt aldrig verkar förändras medan annat faktiskt gör det. Då för tjugofyra år sedan var påklädningen av nakna substantiv en het potatis som rörde upp många känslor. Ni vet det där att man inte skriver till exempel "Vid *institution* som har verksamhet också inom *kliniskt* område kan även *klunikchef* utses till prefekt." utan hellre klär på substantiven så att det blir så här: "Vid *en institution* med verksamhet också inom *det kliniska området* kan även *en klinikchef* utses till prefekt." Där kan man se en tydlig förändring, i nyskrivna författningar hittar man inte många nakna substantiv. Det händer till och med att jag klär av ett och annat onödigt påpälsat substantiv i de texter som jag språkgranskar. Ibland övertolkas nämligen språkrekommendationer och skribenter följer dem mekaniskt utan att lita till sin språkkänsla.

Språket som spegel

Jag tycker det är intressant att tänka att språket speglar hur vi ser på verkligheten. Ett exempel: En del väljer att skriva "mail" medan andra skriver "e-post" eller "mejl". Säger det kanske något om skribentens uppfattning om vilken språkgemenskap han eller hon tillhör? Ett annat exempel: I propositionernas skälavsnitt väljer några att tydligt visa att avsändaren är regeringen genom att skriva "Sammanfattningsvis anser *vi* att intresset ..." medan andra avslöjar tjänstemannen bakom texten när de skriver "Regeringen delar mot den bakgrunden inte uppfattningen att ..." Visst säger det något om vilket perspektiv man har?

Vart vill vi komma?

Kanske krävs det en ännu större språklig medvetenhet från alla språkanvändares sida i dag för att utvecklingen ska gå i riktning mot begriplighet och läsbara texter. Vi har redan kommit längre än till påklädda substantiv. Jag vill tro att det kommer att finnas många förändringar att vara nöjd med när vi ser tillbaka på våra vedermodor om tjugo år.

Katarina Lindqvist, språkexpert i Regeringskansliet